

Dwang der gehoorzaamheid

Door roel in 't veld

Wij hebben braaf geleerd dat je belasting betaalt voor het algemeen belang, en dat het onnodig is precies te weten waarvoor. Parlement en regering zorgen voor optimale besteding. Sterker nog, het zou schadelijk zijn de burger meer inspraak te geven, omdat er dan een rommeltje zou ontstaan. Dat is de heersende leer. Het is echter maar de vraag of die leer nog aansluit bij verstand en emotie van de burgers van nu, en bij de feiten. Telkens blijkt weer, dat burgers anders kiezen dan het collectief der politici.

Zouden burgers het onderhoud van het spoor in de jaren negentig hebben verwaarloosd? Of dat van energiekabels? Zouden burgers hebben bedacht dat een ouder wordende bevolking een geringer deel van het nationale inkomen aan gezondheidszorg gaat uitgeven, in plaats van een groter? Toch zijn al die dingen gebeurd. Het is toch wel eens de moeite om na te gaan of misschien niet de politiek zelf, dan wel de vormgeving van politieke besluiten, voor ellende zorgt. Laten we als voorbeeld eens het onderwijs nemen.

In de afgelopen twintig jaar is het percentage van het nationale inkomen dat in Nederland uit publieke middelen aan onderwijs wordt uitgegeven gedaald. Nederland vertoefthans aan de absolute onderzijde van de reeks beschaafde landen.

In het bijzonder het hoger onderwijs heeft daar veel last van. Kennelijk is aan de kant van de politieke gezagsdragers twijfel dominant over de vraag waarom de gemiddelde belastingbetaler zoveel moet bijdragen aan de vorming van de toekomstige rijken.

De verlamme werking van dit type overwegingen wordt bij iedere kabinetsformatie en elke begroting opnieuw zichtbaar.

Onverbeterlijke optimisten beloven vanuit de politiek regelmatig beterschap maar de afkalving zet gestaag door. Van de weeromstuit raakt ook de financiering van onderzoek gevangen in een benedenwaarts gerichte spiraal zodat alle preken rond de kenniseconomie geleidelijk ook vooral sarcasme oproepen. D66 probeert die spiraal tegen te gaan maar zal alleen voor het uiterlijk vertoon tijdelijk mogen scoren.

De politiek houdt echter ook tegen, dat een groter deel van het onderwijs privaat wordt gefinancierd. De oordeelsvorming over verdelende rechtvaardigheid, voor iedereen gelijke kansen, heeft ook een grauwsliuier van uniformiteit teweeggebracht. Er bestaat in ons land maar één prijs voor de studie economie, namelijk het door de overheid vastgestelde collegegeld. Wie een intensievere opleiding wil, moet uitwijken naar het buitenland. En dat doet de elite dan ook massaal. Zodat er allang tweedeling bestaat. De hypocrisie van deze standpunten valt langzamerhand wel erg op: Je doet gewoon je ogen dicht voor de werkelijkheid, en ziet niets meer

De politiek lijkt uit de zelfgebouwde gevangenis niet meer te kunnen ontsnappen. Ze moet daar misschien een beetje bij geholpen worden. Daarom hierbij een idee:

Onderwijs boven de leerplichtige leeftijd wordt voortaan niet meer betaald uit de rijksbegroting maar uit een fonds. Het fonds verschaft leerrechten aan alle jongeren. Daarin is het politieke oordeel gestold over datgene wat de overheid wil waarborgen aan mogelijkheden voor iedereen om zich verder te ontplooiën, bijvoorbeeld vijf jaar boven de leerplichtige leeftijd. Het fonds wordt gevoed door twee specifieke belastingen:

- Onderwezenen betalen uit hun inkomen een stukje terug van wat het fonds aan hen heeft besteed.
- Rijke ouders van studenten storten bij, dus betalen indirect een deel van de aan hun kinderen verstrekte leerrechten.

Uiteraard daalt het algemene niveau van de inkomstenbelasting als gevolg van het feit dat hoger onderwijs niet langer uit de algemene middelen wordt bekostigd.

Wie meer onderwijs wil consumeren dan waartoe de leerrechten in staat stellen moet bijlenen.

Er vindt dus geen directe financiering aan overheidszijde meer plaats van onderwijsinstellingen.

Leerrechten zijn waardebonnen, die door de student worden overgedragen aan de onderwijsinstelling en door de overheid worden ingewisseld voor geld.

Uiteraard alleen als de desbetreffende opleiding een kenmerk heeft verkregen vanuit het op afstand van de overheid opgehangen stelsel voor kwaliteitszorg.

Het fonds verantwoordt zich uitvoerig in het openbaar over het zelfstandig gevoerde beheer.

Uiteraard zijn de onderwijsinstellingen daarnaast vrij om anderen op te leiden tegen marktprijzen.

Zo kan een echte markt ontstaan zonder onrechtvaardigheid. En behoeft het onderwijs niet langer te verkeren in een maatschappelijke spagaat, gevormd door enerzijds overweldigende vraag en anderzijds afgeknepen bekostiging.

Eigenlijk is de enige vraag of de politiek er toe te brengen is haar gedetailleerde bemoeizucht te beëindigen, en te volstaan met fiscale wetgeving en globale aanwijzingen aan een relatief zelfstandig fonds. De mogelijkheden daarvoor nemen aanzienlijk toe naarmate de bevolking zich sterker verzet tegen het afknijpen. Wie beseft dat tekorten aan leraren, onvoldoende kwaliteit van opleidingen, teveel uitval allemaal mede het gevolg zijn van dat afknijpen, zal geleidelijk woedender worden op degenen die de status quo in stand houden.

Woede en opstandigheid zijn broodnodig om ruimte te maken voor realisatie van dit idee.

We zullen zien!